

Anadolu'nun İlk Yerleşim Yerlerinde Sosyal Hayat

5. Sınıf Sosyal Bilgiler • Ortak Mirasımız

SB.5.3.2

12.000 yıl önce hayat nasıldı?

Hoş geldin, Zaman Gezgini!

Sayfa 1 / 17

Zamanı Anlamak

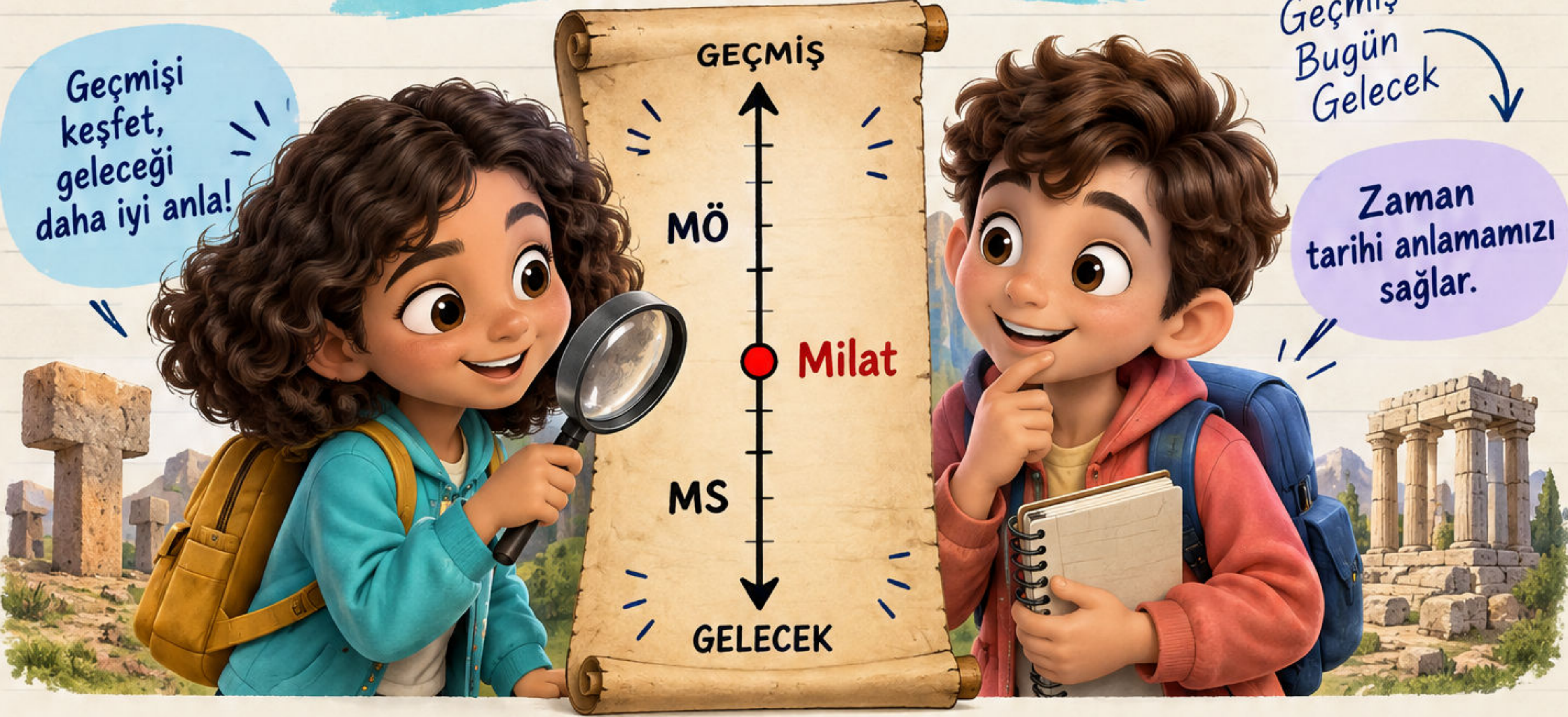
MÖ • Milat • MS • Yüzyıl

Geçmiş
keşfet,
geleceği
daha iyi anla!

Geçmiş
Bugün
Gelecek

Zaman
tarihi anlamamızı
sağlar.

MÖ
(Milattan Önce)

Milattan önceki yıllar;
sayı büyüdükçe
geçmişe gideriz.

MÖ 10.000 ≈
12.000 yıl önce

Milat

Geleneksel olarak
İsa'nın doğum yılı
kabul edilen
başlangıç noktası.

MÖ 1 → Milat → MS 1

MS
(Milattan Sonra)

Milat'tan sonraki
yıllar.

MS 2026 • bugün

Yüzyıl

100 yıllık dönem.

MS 2001-2100 =
21. yüzyıl

~MÖ 10.000

Göbeklitepe ve Çayönü

~MÖ 7.500

Çatalhöyük

~MÖ 7.000

Hacılar

MS 2026

Bugün

MÖ sayıları büyüdükçe daha eskiye gideriz.

Mağaralardan Yerleşik Hayata

Avcı-toplayıcı yaşam

Yabani bitki ve meyve topladılar.

Hayvan avladılar.

Mağaralarda veya geçici barınaklarda yaşadılar.

Yiyecek ve su ararken yer değiştirebildiler.

Tarım ve hayvanları evcilleştirme

Erken köy yaşamı

Tarım yapmayı öğrendiler.

Bazı hayvanları evcilleştirdiler.

Kalıcı evler ve köyler kurdular.

Yerleşik hayata geçişle birlikte
avcılık ve toplayıcılık hemen sona ermedi.

Geçmişin İzlerini Okuyalım

Kazılar, geçmişin hikâyesini ortaya çıkarır.

Arkeoloji:

Geçmişe ait kalıntıları kazıyla ortaya çıkaran bilim dalı.

Arkeolog:

Arkeoloji alanında çalışan uzman.

Höyük:

Eski yerleşim yerlerinin üst üste birikmesiyle oluşan yapay tepe.

Katmanlar,

geçmişe dair farklı ipuçları taşır.

Toprağın her katmanı bir zaman hikâyesi anlatır!

Kazılarda buluntulara zarar vermeden, dikkatlice çalışırız.

En yeni katman

Daha yeni

Daha eski

En eski katman

Çakmak taşından araçlar da kazılarda bulunmuştur.

Göbeklitepe: Dikilitaşlar ve Birlikte Yaşam

Şanlıurfa

Yaklaşık 12.000 yıl
önce, MÖ 10.000
civarında yapıldı.

T biçimli kireçtaşı taşlar
yaklaşık 4-6 metre
yüksekliğinde,
10-14 ton
ağırlığındadır.

Taşlarda yılan, tilki,
aslan ve yaban domuzu
gibi hayvan kabartmaları
görülür.

Bu bulgular, avcı-toplayıcı
toplulukların da inanç
yaşamı olduğunu
gösterir.

Anıtsal yapıların
yanında konut olarak
yorumlanan yapılar da
bulunmuştur.

İnsanların inanç için
bir araya gelmesinin
yerleşik yaşamı
hızlandırmış olabileceği
düşünülür.

UNESCO
Dünya Mirası • 2018

Araştırmacılar, eldeki bulguları
dikkatle değerlendirir ve farklı
yorumlar olabileceğini kabul eder.

Çatalhöyük: Bitişik Evlerde Yaşam

Konya'da, yaklaşık
MÖ 7500-5700
arasında yerleşim
vardı.

Kerpiç evler bitişikti;
aralarında sokak yoktu.

İnsanlar çatıdan çatıya
yürür, merdivenle
evlerine inerdi.

Bu düzenin nedeni
kesin olarak
bilinmiyor.

UNESCO
Dünya Mirası
• 2012

Ana oda: yemek,
uyuma ve günlük işler

Yan odalar:
depo

Seki: oturma alanı;
ölüler sekilerin altına
gömülürdü.

Ev duvarları
sıvalı ve resimliydi.

Çatalhöyük'te Beslenme, Aletler ve Sanat

Buğday, arpa, mercimek ve başka baklagiller yetiştirildi.

Koyun, keçi ve siğir beslendi; balıkçılık da yapıldı.

Obsidyen, volkanik kökenli doğal camdır; alet yapımında kullanıldı.

Ok ucu

Mızrak ucu

Ayna

Çömlekten kaplar yapıldı; evlerin duvarlarına resimler çizildi.

Şaşırtıcı buluntu:

Çatalhöyük'te yaklaşık 8.600 yıllık mayalanmış hamur kalıntısı bulundu.

Çayönü: Erken Köy Yaşamı

Diyarbakır'ın
Ergani ilçesindedir.

Yaklaşık MÖ 10.000–6.500
arasında yerleşim vardı.

Anadolu'nun en erken köy
örneklerinden biridir.

Evler zamanla yuvarlak kulübelere ızgara, kanallı, taş döşemeli
ve hücre planlı yapılara dönüştü.

Yuvarlak kulübe

Izgara plan

Hücre planı

Hücreler depo
olarak kullanıldı.

Buğday, mercimek ve başka bitkiler
yetiştirildi; küçükbaş hayvanlar
evcilleştirildi.

Bakır ısıtılıp dövülerek bız, iğne ve
boncuk yapımında kullanıldı.

Hacılar: Kerpiç Evler ve Boyalı Kaplar

Burdur'da, yaklaşık
MÖ 7000-5600
arasında yerleşim
vardı.

Evler taş temel üzerine
kerpiçten, kare ya da
dikdörtgen planlı yapılırdı.

Evlerin arasında
sokaklar bulunurdu.

Evlerde tahıl depoları
ve oval ocaklar vardı.

İnsanlar avcılık, tarım
ve hayvancılıkla uğraşırdı.

Boyalı kaplar; taş, kemik
ve az miktarda bakır eşya
bulundu.

Engin Öğretmen

Ders Notları • Sunular • Etkinlikler

ogretmensosyalbilgiler.wordpress.com

Sayfa 9 / 17

Üretim, Takas ve İş Bölümü

Tarım ve hayvancılık, ihtiyaçtan fazla ürün biriktirme olanağı sağladı.

Ürünler elde edildi.

Fazla ürünler saklandı.

Takas: Para kullanmadan bir malı başka bir malla değiştirmektir.

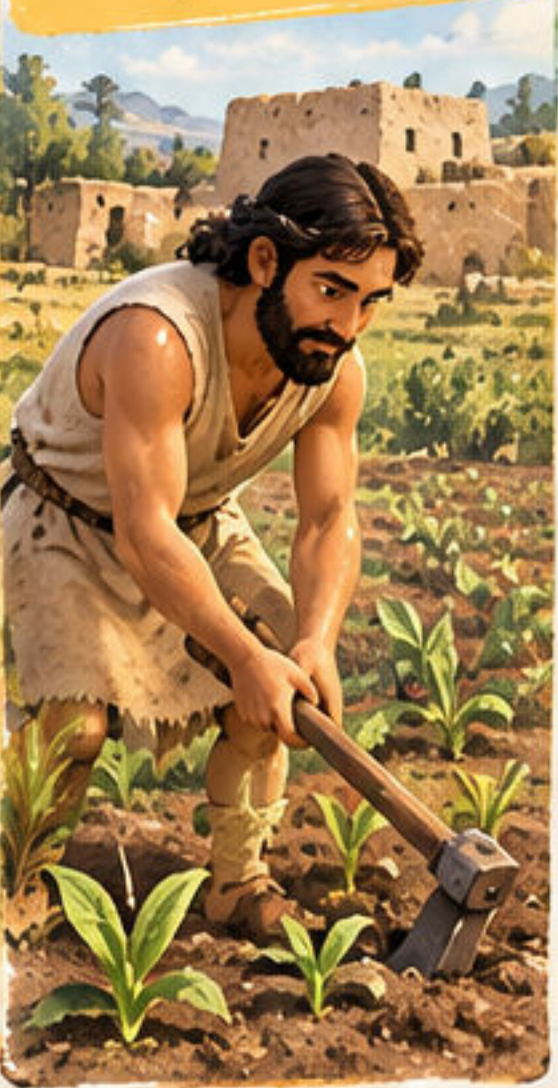

Obsidyen, erken dönemlerde uzak mesafeli takasa konu olan ürünlerden biridir.

Bazı insanlar belirli işlerde uzmanlaştı.

Çiftçi

Çoban

Çömlekçi

Dokumacı

Madenci

Takı ustası

Yerleşik yaşamla birlikte avcılık ve toplayıcılık hemen sona ermedi.

Dört Yerleşim Yerini Karşılaştıralım

Göbeklitepe • Şanlıurfa

T biçimli taşlar, hayvan kabartmaları, inançla ilişkili anıtsal yapılar ve konut olarak yorumlanan yapılar.

Çatalhöyük • Konya

Bitişik kerpiç evler, çatıdan giriş, duvar resimleri.

Çayönü • Diyarbakır / Ergani

Erken köy yaşamı, tarım, bakır işçiliği.

Hacılar • Burdur

Sokaklı evler, boyalı kaplar, tarım ve hayvancılık.

Her yerleşimin sosyal hayatı, insanların yaşadığı dönemin imkânları ve çevresiyle şekillendi."

Geçmişten Bugüne: Ortak Mirasımız

Aynı topraklarda nice yaşamlar, ortak bir hikâye...

Geçmişi tanırız,
bugünü anlarız,
geleceği birlikte koruruz.

İlk yerleşimler

Barınma: kerpiç evler, yerleşime göre farklı girişler.

Beslenme: tarım, hayvancılık, avcılık ve balıkçılık.

Geçim: çiftçilik ve el sanatları.

Sanat: duvar resimleri, figürler ve kaplar.

Bugün

Bugün: farklı malzemelerle yapılmış evler.

Bugün: üretim ve alışveriş çeşitlendi.

Bugün: çok çeşitli meslekler.

Bugün: farklı sanat biçimleri.

İnsanlar her dönemde barınma, beslenme ve birlikte yaşama yolları geliştirdi.

Ortak mirası koruyalım

Koruma kurallarına uy.

Buluntulara zarar verme.

Mirasın önemini paylaş.

Tarihi korumak, geleceğe değer katmaktır.

Etkinlik 1:

Doğru-Yanlış ve Boşluk Doldurma

Geçmiş
sorgula,
keşfet,
öğren!

Küçük
sorular
büyük
keşiflere
götürür.

A

Cümlelerin yanına D (doğru) veya Y (yanlış) yaz.

1. MÖ sayıları büyüdükçe daha eski yıllara gideriz.
2. Avcı-toplayıcılar yiyecek bulmak için zaman zaman yer değiştirdi.
3. Çatalhöyük'te sokaklar vardı ve evlere sokak kapısından girilirdi.
4. Çayönü'nde tarım yapılmış ve bakır işlenmiştir.
5. Hacılar, Burdur'da yer alır.
6. Göbeklitepe'deki tüm yapılar kesin olarak tapınak kabul edilir.

B

Kelimeyi boşluğa yaz.

7. Eski yerleşimlerin üst üste birikmesiyle oluşan yapay tepeye denir.
8. Para kullanmadan malı malla değiştirmeye denir.
9. Volkanik kökenli doğal cama denir.
10. Çamur, saman ve sudan yapılan yapı malzemesine denir.

Geçmiş
günümüzü
aydınlatır.

Etkinlik 2:

Yerleşim Yeri Dedektifi

A Özelliği doğru yerleşim yeriyle eşleştir. Harfi yaz.

A Göbeklitepe

B Çatalhöyük

C Çayönü

D Hacılar

1. T biçimli dikili taşlarıyla tanınır.

2. Bitişik evlere çatıdan girilirdi.

3. Erken köy yaşamı, tarım ve bakır işçiliğiyle bilinir.

4. Burdur'da bulunur ve boyalı kaplarıyla tanınır.

B Zaman şeridini eskiden yeniye sırala; 1'den 4'e numara ver.

~MÖ 10.000 • Göbeklitepe ve Çayönü

~MÖ 7.500 • Çatalhöyük

~MÖ 7.000 • Hacılar

MS 2026 • Bugün

Etkinlik 3: Arkeolog Gibi Düşün

1.

Taşa neler görüyorsun? İki gözlemini yaz.

2.

Bu izler, insanların yaşamı veya inancı hakkında ne düşündürebilir? Metinden bir kanıt belirt.

3.

Çatalhöyük'te eve çatıdan giriliyordu. Bunun nedeni hakkında bir tahmin yaz. Bunun kesin bilgi değil, tahmin olduğunu unutma.

4.

İlk yerleşimlerdeki yaşamla bugün arasında bir benzerlik ve bir fark yaz.

Etkinlik 4:

Kelime Bulmacası ve Zaman Yolcusu

A. Kavram bilmeceleri: Cevabı boşluğa yaz.

1. Eski yerleşimlerin üst üste birikmesiyle oluşan yapay tepe:

2. Çamur, saman ve sudan yapılan yapı malzemesi:

3. Volkanik kökenli doğal cam:

4. Para kullanmadan malı malla değişirme:

5. Kazıyla geçmişe ait kalıntıları inceleyen uzman:

6. Burdur'daki boyalı kaplarıyla tanınan yerleşim:

B. Zaman Gezgini günlüğü

Bir yerleşim yeri ve karakter seç. 5-6 cümle yaz.
Notundan iki bilgiyi kullan; gerçek bilgiyle hayalini ayır.

Yerleşim: Göbeklitepe / Çatalhöyük / Çayönü / Hacılar

Karakter: çocuk / çiftçi / çömlekçi / çoban

CEVAP ANAHTARI

SB.5.3.2

Geçmiş
bilmek,
daha iyi bir
yarın kurar.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler • Anadolu'nun İlk Yerleşim Yerlerinde Sosyal Hayat

1 Etkinlik 1

Etkinlik 1A

1 D, 2 D, 3 Y, 4 D, 5 D, 6 Y.

Etkinlik 1B

7 höyük, 8 takas, 9 obsidyen,
10 kerpiç.

2 Etkinlik 2

Etkinlik 2A

1 A, 2 B, 3 C, 4 D.

Etkinlik 2B

Göbeklitepe ve Çayönü (~MÖ 10.000) →
Çatalhöyük (~MÖ 7.500) → Hacılar
(~MÖ 7.000) → Bugün (MS 2026).

3 Etkinlik 3

Etkinlik 3

Örnek yanıtlar değişebilir.
Gözlemde taşın biçimi ve görülen
kabartmalar yazılır. Çıkarım, verilen
bulguya dayanmalı; kesin olmayan
yorumlar tahmin olarak belirtilmelidir.
4. soruda bir benzerlik ve bir fark
yeterlidir.

4 Etkinlik 4

Etkinlik 4A

1 höyük, 2 kerpiç, 3 obsidyen,
4 takas, 5 arkeolog, 6 Hacılar.

Etkinlik 4B

Öğrenci seçtiği yerleşime uygun
en az iki doğru bilgiyi kullanmalı,
hayalî ayrıntıyı gerçek bilgiden ayırmalı
ve döneme aykırı nesne eklememelidir.
Eşdeğer doğru yanıtlar kabul edilir.

Tarihi keşfet, bugünü anla, geleceği birlikte inşa et!